

GENT EN DE MOERE

De 17de eeuwse kroniekschrijver Justus Billiet schreef over vier stromende, visrijke en schipdragende rivieren te Gent: de Schelde, de Leie, de Lieve en de Moere. In zijn boek "De Vlaamsche Kustvlakte, bijdrage tot de geschiedenis van het Vlaamsche polderland langs zee en Honte" (Oostende, Langemark, 1937) trekt M.A. Waterschoot er de aandacht op, dat de rivieren de Aa, de IJzer en de Schelde, na van west naar oost te zijn gevloeid, plots een zwenk nemen naar het noorden om de Noordzee te bereiken. Hij denkt, dat een zeer belangrijke waterloop door uitdroging verdween, na de veranderingen die plaatsgrepen bij de zeedoorbraak van het Nauw van Kales, waardoor Engeland een eiland werd. Indien ik de plaatsnamen waarin "Moer" voorkomt onderling met een lijn verbind alsook met het tracé van de oude waterloop, de Moere, en met een deel van de Schelde, teken ik misschien de loop van die zeer belangrijke, verdwenen, oude waterloop waarover M.A. Waterschoot spreekt: de Grote Franse Moere tussen Winoksbergen (Bergues) en de Belgische grens, Moere tussen de grens en Veurne, Moere ten zuiden van Gistel, de Meetkerkse Moere te Zuienkerke, Moerkerke tussen Brugge en Middelburg, de oude Moere (voorloper van de Moervaart), Moerzeke aan de Schelde, de Schelde zelf tot voorbij Antwerpen, Nieuwmoer aan de grens met Nederland, Moerstraten, Moergestel, Moer, 's Gravenmoer, Moerdijk, Moerkapelle. Muiden en Muiderberg verhalen ons misschien over de monding van deze gewezen machtige rivier in het IJzelmeer! De twee plaatsen "Moerbeke" spreken van een beek, die uitwaterde in de Moere. Moere is een zeer oud woord, dat moeder betekent. De Moere betekent aldus: de oorsprong, de oudste, de bijzonderste of de hoofdrivier waar de andere rivieren in uitmonden. Onze voorouders spraken een zeer eenvoudige en verstaanbare taal, afgeleid van het dagelijks gebeuren. Monden zal aldus afgeleid zijn van de waterdichte verbinding, die tot stand moet gebracht worden tussen de moederborst en de mond van de zuigeling teneinde deze laatste toe te laten aan de kost te komen. Ook "la mer" (Frans woord ontstaan vóór de geschreven taal) zou men kunnen vertalen als "de moeder". Het meer zou men kunnen verstaan als de meerdere, de bijzonderste.

Moeder-overste is de meerdere van de Zusters. De "Verloren Kost" wordt dan de plaats, waar het niet meer mogelijk is om zoals voorheen water te scheppen en/of de kost te verdienen door visvangst of scheepvaart. De Verlorenkostbrug te Gent is inderdaad zeer hoog boven het water gelegen. Ook het woord "kust" wordt ons aldus duidelijk. Het woord "zee" zal afgeleid zijn van het oude woord "zeken", dat uitwateren betekent. Dat uitwateren doet ons tevens aan zout water denken. "Uitmonden" tenslotte bevestigt het verband tussen monden en uitwateren. Zeveren aan de Leie en Zevergem aan de Schelde zullen plaatsen zijn waar de rivieren, langzaam maar zeker, water in de grond lozen. Het zal door deze aanhoudende ondergrondse waterlozing te Zevergem geweest zijn, dat het waterreservoir onder de Moutstraat, Stropkaai, Ottergemsesteenweg, Bommelstraat, Uilkensstraat en Zwijnaardsesteenweg tijdig werd bevoorrad, zodat Gent jarenlang van het nodige drinkwater kon worden voorzien. In tegenstelling tot hetgeen men zou denken, hebben de bouwheren van de Blandijnberg heden nog met het grondwater af te rekenen. De Sint-Pietersabdij bezat haar brouwerij en het Emmaüskasteeltje op de flank van de heuvel gebruikte het grondwater voor zijn brouwerij en zijn limonadefabricatie. In de omgeving van het Kramersplein zou nog lang een natuurlijke vijver hebben bestaan. Ook het Citadelpark bezit vijvers...

De Moere is niet op alle plaatsen op een gelijke manier weggekwijsd. Op sommige plaatsen werd het moeras, op andere veengrond. In Frankrijk vinden we de rivier de Aa. Aa betekent eveneens het begin of de eerste. De moeder is er vóór het kind. Tussen de ontstane Noordzee en de verdwijnende Moere heeft een strook grond, strekkende van Westende over Middelkerke tot Oostende lange tijd stand gehouden, hetgeen men "Ter Streep" heeft genoemd. Op "Ter Streep" was het oorspronkelijk vissersdorp "Oostende" gelegen. Volgens "van Dale" is een zwin, een natuurlijke geul of kreek in buitendijkse gronden. Het Zwin besloeg oorspronkelijk de gehele streek van Brugge tot Nederland. Ook de "Hond" was een enorme waterplas. Calais of Kales, Kallo en de rivier de Kale, doen ons aan een versteende of verkalkte waterloop denken bij vergelijking met Kalken, aan een versteende Scheldearm gelegen. Aan de oever van de door mij aldus vermeende oude Moere, heeft men de nieuwe geloofsbelijdenis handig ingespeeld op de toen nog bestaande toestand, door minstens drie kerken aan onze hemelse moeder toe te wijden: te Mariakerke bij Oostende, te Mariakerke bij Gent en te Mariekerke bij Moerzeke. Het was waarschijnlijk in de omgeving van Moerzeke, dat de Schelde gretig de oude Moerbedding in beslag zal genomen hebben, om zich verder van haar waters te ontlasten en aldus Antwerpen te bereiken. Te Gent vinden wij nog de plaatsnamen: Hof ter Mere (het oude kasteeltje met de diepe, brede omwalling, dat na de 2de wereldoorlog tot de grond werd afgebroken, waar volgens sommigen Pedro de Gante werd geboren en waar prof. Mac Leod een tijdje woonachtig was), de Korte Meer (die ons misschien wil verhalen hoe uitgestrekt die rivier wel was),

het Meerhem (met de vele logés in het ruime, door de Moere achtergelaten bed: Plotersgracht, Schipgracht, Burggravenvisserij, Afleidingskanaal van de Lieve, Chartreuzenvaardeken, Augustijnenvaardeken, Meerhemkanaal). In de *Sleepstraat*, gelegen tussen het gewezen Huidevetterken (een oude Leiearm) en het gewezen Meerhemkanaal (de Moere reeds in een smal keurslijf gevat) zal men oorspronkelijk de zware bootvrachten moeten *verslepen* hebben, tot het moment, dat men aldaar een kleine waterverbinding heeft gegraven. Het was over dit zeer kleine verbindingskanaaltje, dat de eerste Muidebrug werd gebouwd, ter hoogte van de huidige huisnummers 186/192 en 189/201 (het vroegere einde van de *Sleepstraat*). Een ander restje van de Moere is de schone slaapster "Dormia" of de Durme geworden. De Moervaart is ontegensprekelijk een vergraving van een aldaar zeer smal geworden Moere!...

En de koppige Gentenaars?... Die zijn hardnekkig beginnen graven om het water in goede banen te leiden teneinde met de voetjes op het droge te zitten. Ook voor de Graven van Vlaanderen was een goede waterhuishouding in het Gentse van levensbelang. Boudewijn I, met de IJzeren Arm, trad vanuit de volkomen duisternis in het volle daglicht nadat hij Judith, de dochter van Karel de Kale, koning van West-Francia en later Rooms Keizer, met haar toestemming had weten te schaken uit haar gevangenis te Soissons. Deze stamvader van de Vlaamse graven doet mij onwillekeurig aan een buitengewoon krachtige, doorwinterde graver denken, die zowel met het hoofd als met de ijzeren arm uit de voeten kon. Ons Gravensteen, dat tussen de gegraven Lieve en de gegraven Leie uit de grond rijst, tot bewondering van allen, is als kroon op het gepresteerde werk! De naam Vlaanderen zal een samentrekking zijn van "vlak land" = vla(k) (l)and/eren. Welke naam kon men beter kiezen? Het hoogteverschil is nog steeds het struikelblok voor bouwheer en watergraaf!...

BIBLIOGRAFIE

- "Gent op de Wateren en naar de Zee", door Johan Decavele, René De Herdt en Noël Decorte, Antwerpen, 1976.
- "Gents woordenboek", door Lodewijk Lievevrouw-Coopman, Gent, 1950-1955.
- "Het Meerhemkanaal", door Suzanne Janssens, in: Ghendtsche Tydinghen, 1990 - blz. 134.
- "Het Stekene Vaardeken, het vergeten vaardeken!", door Suzanne Janssens, in: Ghendtsche Tydinghen, 1987 - blz. 163.
- "Stamboom der Graven van Vlaanderen", door Jacques Discart-Audenaerde, in: Ghendtsche Tydinghen, 1996, blz. 126.

Suzanne JANSSENS
7.2.1997